

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA U BEOGRADU
ODELJENJU ZA PSIHOLOGIJU

Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije

Na sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu održanoj 07. novembra 2019. godine imenovana je komisija za ocenu doktorske disertacije kandidatkinje Mine Aleksić pod nazivom *Procesiranje konteksta i brzina obrade informacija kod dezintegracije*. Komisija je pregledala doktorsku disertaciju i o njoj podnosi sledeći

IZVEŠTAJ

Osnovni podaci o kandidatu

Mina Aleksić je rođena 28.12.1989. godine u Beogradu, gde je završila osnovnu školu i IX beogradsku gimnaziju "Mihailo Petrović Alas". Osnovne i master studije iz psihologije je završila 2014. godine na Departmanu za psihologiju, Fakulteta za medije i komunikacije Univerziteta „Singiunum“ u Beogradu. Tokom studija je bila nosilac stipendije za najbolje studente u generaciji, koju dodeljuje Fakultet za medije i komunikacije. Doktorske studije iz psihologije je upisala školske 2014/2015. godine na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Beogradu, pod mentorstvom prof. dr Gorana Kneževića (prosek ocena na doktorskim studijama je 9.83).

Kandidatkinja do sada ima osam objavljenih radova, od čega su tri rada objavljena u časopisima od međunarodnog značaja. Na naučnim skupovima je podnela devet saopštenja. Pored učešća na naučnim kongresima, nekoliko puta je učestvovala na stručnim kongresima posvećenim oblasti psihoterapije, za koju poseduje nacionalni sertifikat.

Paralelno sa studiranjem doktorskih studija, Mina je bila zaposlena na poziciji psihologa u Dnevnoj bolnici za adolescente i u Odseku za brak i porodicu u Institutu za mentalno zdravlje u Beogradu (u periodu od 2014-2016. godine). Od 2017. godine je zaposlena na Departmanu za psihologiju Fakulteta za medije i komunikacije u zvanju asistenta. Angažovana je na nekoliko predmeta u sklopu osnovnih akademskih studija: Osnove interpersonalnih veština, Komunikacije u grupi, Afektivno vezivanje, Porodica i porodični odnosi, Medijacija, Psihologija u zajednici i mentalno zdravlje i Osnove psihoterapije i savetovanja.

Osnovni podaci o disertaciji

Rukopis doktorske disertacije pod nazivom *Procesiranje konteksta i brzina obrade informacija kod dezintegracije* sadrži ukupno 87 strana, bez priloga. Rad je pisan na srpskom jeziku, štampan je na papiru A4 formata, sa marginama od 30 mm. Prored osnovnog teksta je podešen na 1.5 red. Rad sadrži ukupno 14 tabela i 2 slike u osnovnom tekstu (bez priloga). Tekst rada podeljen je na sledeće veće celine: Predmet istraživanja (str. 1-17); Problem i ciljevi istraživanja (str. 17-19); Metod (str. 19-29); Rezultati (str. 29-58); Diskusija (59-72); Zaključak (str. 73-78); Literatura (str. 79-87), koja sadrži 85 referenci i Prilozi (str. 88-100).

Predmet i cilj disertacije

Doktorska disertacija Mine Aleksić se bavi ispitivanjem povezanosti između procesiranja konteksta i brzine obrade informacija s jedne strane, i psihozi sličnih mentalnih i ponašajnih fenomena sa druge (psihoticizam/ shizotipija/ dezintegracija), fenomena koji su ovde operacionalizovani kroz model dezintegracije kao bazične crte ličnosti. Model dezintegracije (Knezevic, Savic, Kutlesic & Opacic, 2017) podrazumeva da su psihozi slični fenomeni deo bihevioralnog repertoara, ne samo ljudi sa dijagnozom psihoze i drugih mentalnih poremećaja, već populacije u celini. Model dezintegracije pretpostavlja da su svih devet - snažno konvergirajućih - dimenzija dezintegracije nižeg reda, izolovanih u *par excellence* empirijskoj, bottom-up, faktorskoj proceduri, rezultat individualnih razlika u tendenciji detekcije smislenih sklopova u slučajnostima. Ova tendencija je modelom postulirana kao osnova individualnih razlika na širokoj dimenziji dezintegracije, koja karakteriše, slično drugim crtama ličnosti, populaciju u celini. Kako su efikasnost u procesiranju kontekstualnih informacija, ali i brzina obrade informacija postulirane kao mogući mehanizmi nastanka psihotičnih simptoma i psihoza, prirodan korak je ekstenzija očekivanja ovakve povezanosti i u slučaju psihotičnih simptoma subkliničkog nivoa, tj. nivoa koji karakteriše populaciju u celini. Pored toga što je ova vrsta relacija do sada slabo istražena, u dosadašnjim istraživanjima su zaključci o postojanju deficita u domenu procesiranja konteksta, odnosno brzine obrade informacija, u odnosu na dezintegraciju izvođeni uglavnom na osnovu primene pojedinačnih kognitivnih zadataka. Nekonzistentnost nalaza i dobijanje efekata male značajnosti usled primene pojedinačnih kognitivnih zadataka, čini ovo polje perspektivnim za dodatne empirijske provere. U dosadašnjim studijama je takođe napravljen previd u kontrolisanju nekih važnih varijabli kao što su bazične crte ličnosti i inteligencija, te ostaje nejasno da li dezintegracija ima inkrementalni doprinos pri objašnjenju deficita u procesiranju konteksta i brzini obrade informacija u odnosu na druge crte ličnosti i intelektualne sposobnosti. Inovativnost koju rad unosi u odnosu na prethodna

istraživanja se sastoji u primeni tri kognitivna zadataka namenjenih merenju procesiranja konteksta (jedan iz domena percepcije, jedan memorijski i jedan kognitivni zadatak u užem smislu) i četiri zadatka za merenje brzine obrade informacija. Pored toga, u radu je ispitano da li dezintegracija u celini ili njene subdimenzije imaju značajan inkrementalni doprinos pri objašnjenju (ne)uvažavanja konteksta i brzine obrade informacija, u odnosu na socio-demografske karakteristike (pol, starost), inteligenciju i bazične crte ličnosti merene HEXACO modelom.

Osnovne hipoteze

Hipoteze istraživanja preciziraju očekivanja u vezi sa postavljenim ciljevima disertacije i proizvod su dosadašnjih empirijskih nalaza i teorijskih očekivanja.

H1: Očekuje se da će dezintegracija ostvariti značajan pozitivan inkrementalni doprinos u objašnjenju deficita u procesiranju konteksta i brzini obrade informacija, u odnosu na bazične crte ličnosti merene HEXACO modelom i inteligenciju.

H2: Očekuje se da će testovni zadaci namenjeni merenju procesiranja konteksta (Ebbinghausova iluzija, Diz-Rediger-Mekdermotov postupak i AX Test kontinuiranog izvođenja) međusobno korelirati i da će se iz ovih zadataka moći ekstrahovati jedan zajednički faktor (latentna varijabla).

H3: Očekuje se da će ekstrahovani faktor iz zadataka namenjenih za merenje procesiranja konteksta biti povezan sa dezintegracijom.

H4: U odnosu na pojedinačne korišćene zadatke za merenje procesiranja konteksta očekuje se:

H4a: negativna povezanost dezintegracije i doživljavanja Ebbinghausove iluzije.

H4b: negativna povezanost dezintegracije i lažnih sećanja iz Diz-Rediger-Mekdermotovog zadatka.

H4c: pozitivna povezanost dezintegracije sa pravljjenjem BX grešaka i negativna povezanost sa pravljjenjem AY grešaka.

H4c1: Očekuje se da će se pri dužem interstimulusnom intervalu broj BX grešaka povećati a broj AY grešaka smanjiti direktno proporcionalno u odnosu na dezintegraciju.

H5: Očekuje se da će testovni zadaci namenjeni za merenje brzine obrade informacija (zadatak retroaktivnog maskiranja, zadatak šifra i zadaci za merenje prostog i izbornog vremena reakcije) međusobno korelirati i da će se iz ovih zadataka moći ekstrahovati jedan zajednički faktor (latentna varijabla).

H6: Očekuje se da će ekstrahovani faktor iz zadataka namenjenih za merenje brzine obrade informacija biti povezan sa dezintegracijom.

H7: Očekuje se da će dezintegracija biti obrnuto proporcionalna brzini procesiranja informacija, što bi u odnosu na pojedinačne korišćene zadatke za merenje brzine obrade informacija značilo:

H7a: pozitivnu povezanost dezintegracije sa kritičnim interstimulusnim intervalom u zadatku retroaktivnog maskiranja.

H7b: pozitivnu povezanost dezintegracije sa brojem tačno unetih odgovora u predviđenom vremenskom roku u zadatku šifra.

H7c: pozitivnu povezanost dezintegracije sa prosečnim vremenom reakcije u zadatku prostog vremena reakcije.

H7d: pozitivnu povezanost dezintegracije sa prosečnim vremenom reakcije za tačne odgovore u zadatku izbornog vremena reakcije.

Opis sadržaja disertacije

U uvodnom delu rada kandidatkinja definiše predmet istraživanja - dezintegraciju (operacionalizaciju shizotipije/ psihoticizma), i ukazuje na opravdanost i prednosti ispitivanja ovog koncepta kada je u pitanju traganje za faktorima vulnerabilnosti ka razvijanju kliničkih simptoma. U radu se pravi osvrt na pretpostavljene kognitivne deficite o čijoj vezi sa shizotipijom referišu dosadašnje empirijske studije, i ističe se konceptualni i praktični značaj ovakvih istraživanja. U odvojenim potpoglavljima su prikazane i objašnjene dve paradigme koje se najčešće koriste za istraživanje i razumevanje kognitivnih deficita kada su u pitanju shizotipija i shizofrenija. U pitanju su procesiranje konteksta i brzina obrade informacija. Pored objašnjenja ovih paradigmi za adekvatno kognitivno funkcionisanje, navedeni su dostupni nalazi istraživanja u kojima su uglavnom na osnovu primene pojedinačnih zadataka izvođeni zaključci o postojanju kompromitovanosti ovih domena kod osoba sa shizotipijom i češće istraživanom, shizofrenijom. Kandidatkinja izlaže glavne metodološke teškoće dostupnih istraživanja i daje predloge o tome na koji način bi one mogle da se prevaziđu čime bi se pružilo detaljnije razumevanje predmeta istraživanja.

Ciljevi i hipoteze istraživanja su jasno definisani. Procedura prikupljanja podataka, kao i korišćeni zadaci i testovi su detaljno objašnjeni u radu.

U delu rada u kom su prikazani rezultati istraživanja najpre su tabelarno prikazani deskriptivni pokazatelji korišćenih skala i indikatora primenjivanih kognitivnih zadataka. Za sve korišćene skale su izračunati i prikazani koeficijenti pouzdanosti. Na osnovu deskriptivnih

pokazatelja o normalnosti mera urađena je transformacija podataka u cilju njihove dalje statističke obrade. Centralni deo ovog dela rada je posvećen prikazu rezultata dobijenih kao proizvod testiranja istraživačkih hipoteza. Nakon svakog prikazanog rezultata je dat sažet zaključak o njihovoj značajnosti i opravdanosti sprovođenja dodatnih statističkih analiza.

Diskusija rezultata je dobro strukturisana. Tamo gde je to bilo moguće, rezultati su komparirani sa dosadašnjim nalazima referentnih radova iz ove oblasti. S obzirom na slabo istraženu oblast, pojedini podaci ovog rada predstavljaju pionirske nalaze za koje je autorka ponudila adekvatna moguća objašnjenja. Nakon diskusije, u zaključku studije, kandidatkinja je pored sumiranja najvažnijih nalaza posebnu pažnju posvetila nedostacima ovog istraživanja, dajući kritički osvrt na najvažnija ograničenja sprovedenog istraživanja i konkretne preporuke za buduća istraživanja ove oblasti. Na kraju rada su priloženi spisak korišćene literature i prilozi.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Očekivanje da će zadaci koji mere efikasnost kognitivnog procesiranja u tri kognitivna zadatka (perceptivnom, memorijskom i kognitivnom zadatku inhibicije) konvergirati nije potvrđeno. Dakle, efikasnost kontekstualnog procesiranja kao pervazivno i obuhvatno svojstvo nervnog sistema nezavisno od tipa kognitivnog zadatka nije potvrđeno. U odnosu na osnovni cilj istraživanja koji se tiče ispitivanja dva aspekta kognitivnog procesiranja (efikasnost procesiranja konteksta i brzina obrade informacija) i dezintegracionih fenomena, potvrđeno je da dezintegracija u odnosu na bazične crte ličnosti i inteligenciju ostvaruje inkrementalan doprinos pri objašnjenju deficita u procesiranju konteksta kada je on meren AX testom kontinuiranog izvođenja. Dezintegracija kao crta i njena subdimenzija generalna egzekutivna disfunkcija pokazale su se značajnim negativnim prediktorima opšte osetljivosti na kontekst (d') – koji se računa kao razlika broja korektnih prepoznavanja instrukcijom zahtevane kontekstualizacije stimulusa X (tj. slova X kome prethodi slovo A) i broja pogrešnih prepoznavanja dekontekstualizovanog X (tj. slova X kome prethodi bilo koje drugo slovo osim instrukcijom zahtevanog A) u ovom zadatku kognitivne inhibicije.

Facet generalne kognitivne/egzekutivne disfunkcije kao facet dezintegracije je bio i negativan prediktor preosetljivosti na kontekst (prosek broja tačnih prepoznavanja instrukcijom zahtevane kontekstualizacije stimulusa X - tj. slova X kome prethodi slovo A - i broja pogrešnih prepoznavanja neadekvatne mete najavljene zahtevanom kontekstualizacijom, tj. slovo A nakon koga sledi meta koja nije X). Ovaj facet je negativno korelirao sa brojem neprepoznatih AX parova, ali i nekorektnim prepoznavanjem parova u kojima meti X

prethodi znak različit od A. Subdimenzija dezintegracije magijsko mišljenje se pokazala značajnim negativnim prediktorom preosetljivosti na kontekst, tj. nemogućnost inhibicije regovanja na kontekst koji prethodi neadekvatnoj meti). Dezintegracija u celini, kao ni njene subdimenzije, nisu se pokazale značajnim prediktorima podložnosti Ebbinghausovoj iluziji i lažnim sećanjama merenih Diz-Rediger-Mekdermotovom paradigmom.

Hipoteza o inkrementalnom doprinosu dezintegracije u odnosu na bazične crte ličnosti i inteligenciju pri objašnjenju deficita u brzini obrade informacija nije potvrđena. Dezintegracija u celini se nije pokazala značajnim prediktorom postignuća ni na jednom od korišćenih zadataka za merenje brzine obrade informacije, a javljanje značajnosti nekih od faceta dezintegracije se pre može objasniti supresorskim efektima nego nekim njihovim supstantivnim povezanostima sa varijablama brzine obrade informacija.

U svojoj doktorskoj disertaciji Mina Aleksić na metodološki korektan način pristupa istraživanju deficita u procesiranju konteksta i brzini obrade informacija kod dezintegracije i izvodi relevantne zaključke od konceptualnog značaja. Nalazi sugerišu dalje fokusiranje na komponente kognitivnog procesiranja koje angažuje zadatak kontinualnog izvođenja. Nalazi studije mogu biti i od praktičnog značaja u smislu pružanja uvida u adekvatnost primene određenih kognitivnih zadataka kao skrinig metoda za rano detektovanje pripadnika koji su pod povećanim rizikom od razvijanja simptoma iz psihotičnog spektra. Pored razumevanja veze između dezintegracije, odnosno njenih specifičnih subdimenzija i uspeha na primenjenim kognitivnim zadacima, ova studija je dala doprinos razumevanju povezanosti i drugih ličnosnih karakteristika i izvedbe na kognitivnim zadacima. Poseban doprinos ovog rada se ogleda u empirijskoj neodrživosti posmatranja procesiranja konteksta kao unitarnog pervazivnog neuralnog fenomena koji karakteriše različite aspekte kognitivnog procesiranja. Ukoliko postoji povezanost dezintegracionih fenomena sa efikasnošću procesiranja konteksta, onda ga treba ograničiti na efikasnost procesiranja konteksta u kognitivnim zadacima tipa kontinualnog izvođenja. Kada je reč o razumevanju prirode dezintegracije, ovi nalazi generalno ne govore niti u prilog neadekvatnosti procesiranja konteksta, niti o smanjenoj brzini kognitivnog procesiranja kao procesa koji bi mogli biti ključni u razumevanju individualnih razlika na kontinumu dezintegracije.

Zaključak

Doktorska disertacija kandidatkinje Mine Aleksić pod nazivom *Procesiranje konteksta i brzina obrade informacija kod dezintegracije* predstavlja originalno i samostalno naučno delo kojim su u celosti ispunjeni ciljevi i zadaci navedeni u odobrenoj prijavi doktorske

disertacije. Kandidatkinja je u svojoj tezi pokazala razumevanje oblasti koja je predmet istraživanja, kritički pristupila nalazima dosadašnjih istraživanja, brižljivo sprovela obuhvatno prikupljanje podataka i njihovu obradu, i pokazala sposobnost da dobijene podatke adekvatno integriše i interpretira.

Imajući sve izneto u vidu, Komisija zaključuje da je disertacija (a) u celosti u skladu sa odobrenom prijavom, (b) predstavlja originalno i samostalno naučno delo i (c) da su se stekli uslovi za njenu odbranu, te predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta da prihvati naše pozitivno stručno mišljenje i kandidatkinji Mini Aleksić odobri javnu odbranu doktorske disertacije *Procesiranje konteksta i brzina obrade informacija kod dezintegracije*.

Komisija:

prof. dr Goran Knežević, redovni profesor, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu

prof. dr Dejan Todorović, redovni profesor, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu

prof. dr Slobodan Marković, redovni profesor, Filozofski
fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Danka Purić, docent, Filozofski fakultet, Univerzitet u
Beogradu